

Bouwsteen ten behoeve van de VHR-opgave

Soorten van de Vogelrichtlijn¹ voor zover betrokken bij de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden

A017 Aalscholver² *Phalacrocorax carbo*, broedvogel (Versie oktober 2024)

Deze bouwsteen richt zich op de Aalscholver in de hoedanigheid van broedvogel. Aalscholvers broeden in kolonies van enkele tientallen tot duizenden paren, al zijn de laatste zeldzaam in Nederland. Deze kolonies zijn veelal te vinden in direct aan water grenzende, of geïnundeerde, moerasbossen of boomgroepen, maar ook wel in andere verticale landschapselementen zoals hoogspanningsmasten in de buurt van visrijke wateren in het binnenland en langs de kust. Soms broeden Aalscholvers ook op grondnesten, maar dan wel in een predatorvrije omgeving. Gedurende het gehele jaar bestaat het voedsel vrijwel uitsluitend uit vis. Aalscholvers eten vooral grotere vissen zoals pos, jonge baars, blankvoorn en andere soorten. De keuze van de broedlocatie en de uiteindelijke grootte van de kolonie hangt sterk samen met de nabijheid van geschikt viswater. Het voedselgebied (grote, voedselrijke, visrijke binnen- of kustwateren) ligt maximaal 15-20 km van de nestplaats. Nederlandse broedvogels overwinteren in eigen land en zuidwaarts tot rond de Middellandse Zee. In Nederland broedt 5-6% van de Europese populatie (excl. Rusland).

I. Samenvatting

Landelijk doel³

Vigerend landelijk doel (zie doelendocument, ministerie van LNV 2006) <i>Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud van het actuele nationale populatieniveau van ten minste 20.000 paren verdeeld over ten minste 20 kolonies van ten minste 100 paren.</i>	20.000 paren
Voorstel nieuw landelijk doel 2050 <i>Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie van ten minste 17.000 paren, waarmee een gunstige Staat van Instandhouding wordt behouden.</i>	17.000 paren
Gunstige Referentiewaarde Populatie <i>Omvang populatie behorende bij de toestand waarin een populatie in ons land in een ecologisch 'gezonde' situatie verkeert (zie Vogel et al. 2021).</i>	17.000 paren
Huidige populatieomvang <i>Gemiddeld aantal broedparen in de periode 2015-2020.</i>	20.000 paren

Voorstel voor regionale opgave

Het huidige aantal broedparen per regio (provincies en rijkswateren) en de regionale opgaves voor 2050 zijn in tabel 1 weergegeven. Voor de provincies is dit exclusief het aandeel rijkswateren. In deze bouwsteen zijn de rijkswateren gedefinieerd als het voortouwgebied⁴ van Rijkswaterstaat (RWS). Omdat er voor de Aalscholver als broedvogel geen aanvullende landelijke opgave is, is er ook geen aanvullende regionale opgave. In beginsel kan dan worden gestuurd op behoud, waarvoor informatie over de actuele regionale aantallen houvast biedt. Meer dan 30% van de Nederlandse Aalscholvers broedt momenteel binnen de rijkswateren, waarbinnen het Natura 2000-gebied IJsselmeer het belangrijkste is. Buiten de rijkswateren zijn met name Noord-Holland en Zuid-Holland belangrijke regio's. Ondanks de recente matige afname, die voornamelijk wordt veroorzaakt door afnemende aantallen in de regio IJsselmeergebied, is er geen direct gevaar dat de soort in de buurt van een ongunstige Staat van

¹ Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand (PB 2010, L 20), zoals laatstelijk gewijzigd bij verordening (EU) nr. 2019/1010 van het Europees Parlement en de Raad van 5 juni 2019 (PB 2019, L 170).

² Niet in bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogel zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn. Voor Natura 2000-gebieden relevant als broedvogel en niet-broedvogel.

³ Het vigerend landelijk doel is niet zonder meer te vergelijken met het voorgestelde nieuwe landelijke doel. Bij het voorgestelde nieuwe landelijke doel is gebruik gemaakt van sinds 2006 beschikbaar gekomen nieuwe gegevens en informatie, correcties en voortschrijdend inzicht m.b.t. de in Nederland aanwezige vogelpopulaties (zie ook van Kleunen et al. 2017). Daarnaast zijn er verschillen in de systematiek om landelijke doelen te bepalen (ministerie van LNV 2006, Vogel et al. 2021).

⁴ Natura 2000-gebied waar RWS of een provincie voortouwnemer is. De rol van voortouwnemer is vooral die van eerst verantwoordelijke bij het opstellen van het beheerplan.

Instandhouding komt. De huidige populatie (2015-2020) ligt met ca. 20.000 paren boven de Gunstige Referentiewaarde Populatie van 17.000 paren, die ecologisch gezien als voldoende wordt beschouwd voor duurzame instandhouding van de soort.

Tabel 1. Voorstel voor opgave (aantal paren) per regio (rijkswateren en provincies exclusief aandeel rijkswateren) van de populatie van de Aalscholver als broedvogel voor 2050. De rijkswateren zijn gedefinieerd als het voortouwgebied van RWS. Tevens weergegeven zijn de huidige populatieomvang, het procentueel aandeel in de Nederlandse broedpopulatie en de korte termijntrend. De trend heeft betrekking op de provincies inclusief de rijkswateren. De verdeling van het huidige aantal paren over de regio's is als vertrekpunt gehanteerd voor de regionale opgaves. ? = onvoldoende gegevens beschikbaar voor trendanalyse. Bij een onzekere trend is geen betrouwbare trendclassificatie mogelijk, n.b.= niet bepaald.

Regio	Huidige populatie (2015-2020)	Landelijk aandeel regio (2015-2020)	Trend (2009-2020)	Voorstel regionale opgave 2050
rijkswateren	6.500	32%	n.b.	5.500
Noord-Holland	4.400	22%	toename	3.800
Zuid-Holland	3.800	19%	?	3.300
Friesland	2.000	10%	onzeker	1.750
Flevoland	1.900	10%	onzeker	1.700
Overijssel	500	2%	onzeker	370
Utrecht	300	1%	?	220
Zeeland	200	1%	stabiel	180
Noord-Brabant	200	1%	?	180
Groningen	150	<1%	onzeker	behoud geschikte broedlocaties
Drenthe	100	<1%	onzeker	
Limburg	40	<1%	afname	
Gelderland	10	<1%	onzeker	
Landelijk	20.000	100%	stabiel	17.000

Prioritering

De Aalscholver bevindt zich als broedvogel in een gunstige Staat van Instandhouding en er zijn voor zover bekend geen belangrijke potentiële conflicten met landelijke doelen of gebiedsdoelen met habitattypen en/of andere soorten. Er is daarmee geen aanleiding om via prioritering in enige vorm bij te sturen. Er is op dit moment één kennisleemte die het behouden van de gunstige Staat van Instandhouding in de weg kan staan, namelijk de vraag hoe het visaanbod ook in minder eutrofe wateren op peil kan worden gehouden.

II. Inhoudelijke onderbouwing van de bouwsteen

1. Staat van Instandhouding (SvI)

De huidige SvI van de Aalscholver als broedvogel wordt als ‘gunstig’ beoordeeld:

Verspreidingsgebied	gunstig
Populatie	gunstig
Leefgebied	gunstig
Toekomstperspectief	gunstig
Staat van Instandhouding	gunstig

Het verspreidingsgebied is ten opzichte van de jaren zeventig sterk toegenomen, waardoor dit aspect als ‘gunstig’ kan worden beoordeeld. De populatieomvang is op de lange termijn (sinds 1990) stabiel en ligt met 20.000 paren boven de Gunstige Referentiewaarde (GRW) voor de populatie van 17.000 paren (zie soortspecifieke onderbouwing hieronder en generieke uitleg box 1, tabel 2, figuur 1). De omvang en kwaliteit van het leefgebied zijn voldoende om het aantal paren in stand te houden dat gelijk is aan deze GRW. Ondanks de recente tendens tot afname (tabel 2) duidt het toekomstperspectief – althans op landelijke schaal - niet op ontwikkelingen die behoud van de gunstige SvI op langere termijn in de weg staan. In het doelendocument (ministerie van LNV 2006) werd de SvI tevens als ‘gunstig’ ingeschat.

Nadere onderbouwing GRW⁵

De Aalscholver was bij de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn in 1980 (Directive Value, DV) een regelmatige broedvogel in Nederland en is daarmee geen ‘nieuwkomer’. Ten tijde van de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn bevond de populatie zich op een ongunstig niveau. Door intensieve vervolging, watervervuiling en verlies van voedselgronden (inpolderingen) waren Aalscholvers rond 1970 als broedvogel bijna uitgestorven (Bijlsma 2001). Rond 1980 bevond de populatie zich nog steeds op een laag niveau en was niet hersteld. Daarmee is de soort in 1980 als ‘depleted’ te beschouwen. Daarom wordt gekeken naar een Ecologisch Gunstige Referentie (EGR). Deze is voor een viseter van zoete wateren zoals de Aalscholver gebaseerd op het gemiddelde van de periode 1980-2009. Omdat er voor deze groep viseters geen korte (relatief) stabiele periode te definiëren valt die als gunstige referentie kan dienen is gekozen voor het gemiddelde over een langere periode als EGR (Vogel *et al.* 2021). De GRW komt daarmee afgerond uit op 17.000 paren, overeenkomstig de EGR (gemiddelde periode 1980-2009).

Tabel 2. Informatie over de populatieomvang- en ontwikkelingen die betrokken is bij de beoordeling van de Staat van Instandhouding (SvI).

Aspecten kerngetallen SvI	Periode	Conclusie/output
Huidige populatieomvang	2015-2020	20.000 paren
Beoordeling korte termijntrend	2009-2020	matige afname (-2,1% per jaar)
Beoordeling lange termijntrend	1990-2020	stabiel
Gunstige Referentiewaarde Populatie	EGR	17.000 paren

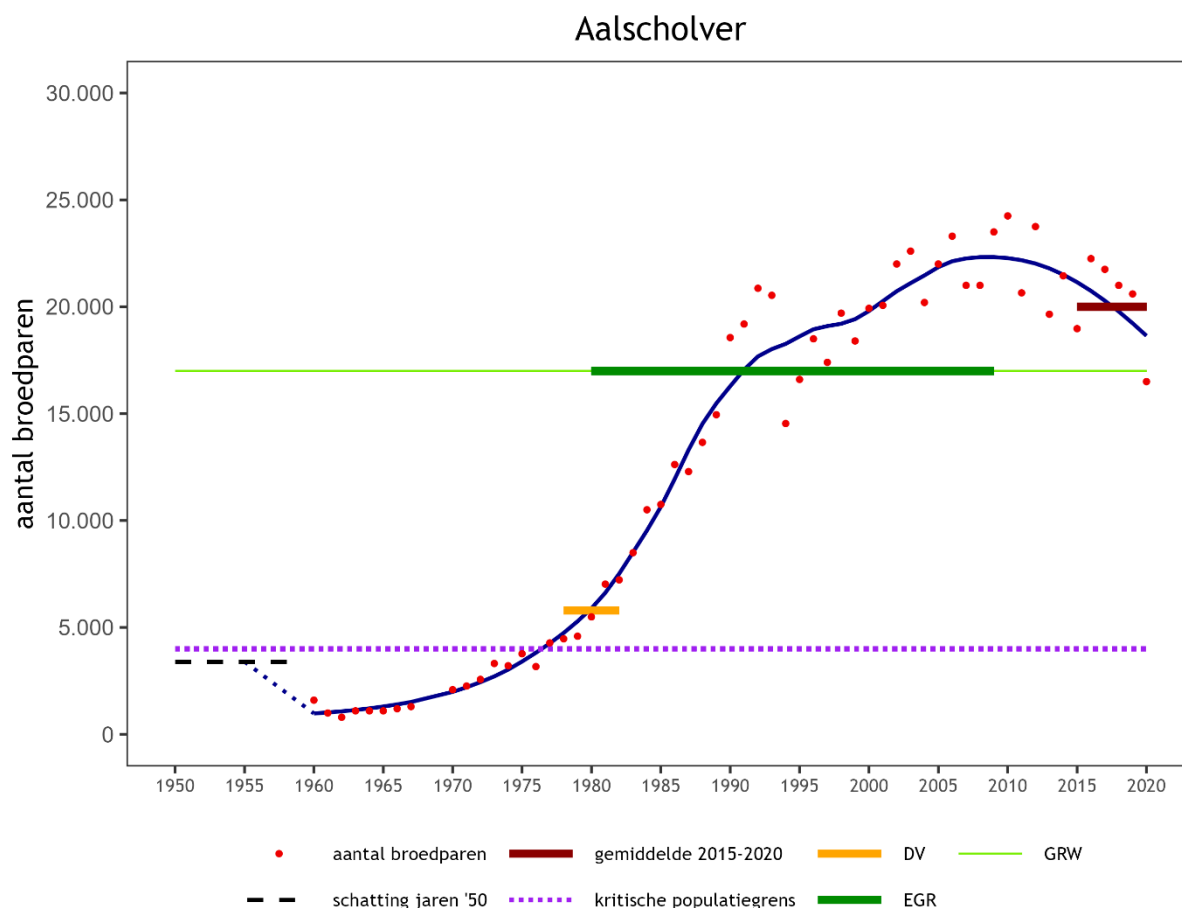
⁵ De te nemen stappen voor het bepalen van de GRW voor broedvogels worden in detail toegelicht in Vogel *et al.* (2021), waarbij het stroomschema in figuur 5.1 (bepaling GRW) en indien van toepassing figuur 5.2 (bepaling EGR) worden gevolgd. Zie ook de generieke uitleg in box 1 van deze bouwsteen.

Box 1. Wat is de GRW en hoe wordt die bepaald voor broedvogels?

Bij de methodiek voor het bepalen van de SvI (Vogel *et al.* 2021) is het voor de beoordeling van het aspect populatie nodig om de actuele populatieomvang te vergelijken met een Gunstige Referentiewaarde (GRW, ofwel *Favourable Reference Value* (FRV)). De GRW schetst de populatieomvang in een ecologische toestand van een populatie die gunstig is en is een objectieve, wetenschappelijk onderbouwde waarde. Bij de bepaling worden alleen ornithologisch-ecologische aspecten betrokken. De GRW voor de populatiegrootte is geen doel op zich maar wel een belangrijke pijler voor de bepaling van de vitaliteit van de populatie. Voor een gunstige SvI moeten echter ook andere aspecten (verspreidingsgebied, leefgebied en toekomstperspectief) op orde zijn. Bij het bepalen van de GRW voor de populatie worden voor broedvogels de hierna beschreven uitgangspunten gehanteerd.

- De Vogelrichtlijn bepaalt dat het niveau van de populatie ten tijde van de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn (1980), de *Directive Value* (DV), behouden moet blijven. Daarom wordt eerst bezien of de populatieomvang zich toen op een gunstig niveau bevond. Om te voorkomen dat de DV sterk wordt beïnvloed door piek- of daljaren wordt een gemiddelde over 5 jaar aangehouden: de periode 1978-1982. Als de populatie zich in die periode op een gunstig niveau bevond, is de GRW gelijk aan de DV.
- De DV was aantoonbaar ongunstig als er rond 1980 sprake was van een langjarige consistente doorzettende afname, de soort als ‘*depleted*’ werd beschouwd (sterk afgenomen voor 1980 en nog niet hersteld), de soort op de Rode Lijst van 1984 stond en/of de populatie kleiner was dan de kritische populatiegrens (zie uitleg laatste bullet). In die gevallen wordt gekeken naar een *Ecologisch Gunstige Referentie* (EGR). De EGR weerspiegelt de populatieomvang in een periode binnen de tijdspanne 1950-heden waarin de ecologische omstandigheden voor de soort relatief gunstig waren (zie bullets hierna).
- Bij nogal wat soorten is sprake van een continue afname voorafgaand aan de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn (periode 1950-1980) en rond 1980 nog geen sprake van herstel. In die gevallen wordt als EGR een schatting over 1950-1959 aangehouden. De GRW is dan bepaald op 90% van die geschatte populatieomvang, om rekening te houden met de onzekerheden in de gegevens in deze periode.
- In de andere gevallen waarbij de DV als ongunstig wordt beschouwd wordt voor het bepalen van de EGR gekeken naar de lange termijn van 30 jaar vóór 1980, en de periode daarna, dus de tijdspanne 1950-2020. Binnen deze periode wordt gezocht naar een periode van minimaal 10 jaar waarin de soort zich op een (relatief) stabiel en gunstig niveau bevond. Als er geen voldoende stabiele periode wordt gevonden, wordt gekeken of er een langdurige periode (30 jaar) zonder afname was. Indien ontwikkelingen in de EGR-periode passen in de natuurlijke populatieschommelingen (bijv. sterfte in strenge winters gevolgd door herstel) dan kan, ondanks deze fluctuaties, nog steeds gesproken worden van een stabiele periode. Wanneer de DV ongunstig was en de EGR te bepalen is, dan is de GRW gelijk aan de EGR.
- Wanneer de GRW wordt gebaseerd op een EGR die in een periode voor 1980 valt en onomkeerbare ontwikkelingen vóór de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn het leefgebied van een soort hebben verkleind, dan is de GRW naar beneden bijgesteld. Daarvan is sprake bij soorten van het boerenland; tussen 1950 en 1980 is 16% geschikt broedgebied verdwenen door bebouwing (inclusief infrastructuur).
- In sommige gevallen zijn zowel de EGR als de DV niet goed bruikbaar als GRW, bijvoorbeeld als de populatie zich in 1980 in een dalperiode bevond en er geen EGR te bepalen is, of omdat een soort zich recent gevestigd heeft. In het geval van recente (her)vestiging wordt het gemiddelde over de periode 2015-2020 genomen als GRW. Bij soorten met een ongunstig populatieniveau rond 1980 waarvoor de EGR niet te bepalen is, is teruggevallen op een kritische populatiegrens. Dit is een waarde waaronder de soort niet meer levensvatbaar in Nederland kan voortbestaan en dus de kans op verdwijnen zeer hoog is. Vanwege de onzekerheden rondom deze norm wordt deze zeer terughoudend toegepast.

Voor een nadere uitleg wordt verwezen naar Vogel *et al.* (2021).

Figuur 1. Overzicht van de waarden waarmee de ‘Gunstige Referentiewaarde’ (GRW) voor de populatie van de Aalscholver als broedvogel is bepaald. Weergegeven is het globale populatieverloop op basis van aantallen broedparen (rode punten). Voor periodes met jaarlijkse schattingen (enkele missende jaren uitgezonderd) is het populatieverloop weergegeven als een solide donkerblauwe lijn. In periodes waar geen jaarlijkse schattingen beschikbaar zijn, zijn de jaren met een bekende populatieomvang verbonden met een stippellijn. Periodiek vastgestelde populatiegroottes tijdens de jaren '50 worden weergegeven met een horizontaal gestreepte zwarte lijn die aangeeft welke periode de schatting beslaat (in de regel 1950-1959). Relevante waarden zijn aangeduid met gekleurde horizontale balkjes: Directive Value (DV, 1978-1982, oranje), Ecologisch Gunstige Referentie (EGR, donkergroen), populatieomvang in de periode 2015-2020 (donkerrood) en kritische populatiegrens (paarse stippellijn). De GRW zelf is weergegeven als lichtgroene horizontale lijn. Voor een verdere toelichting over de methodiek wordt verwezen naar box 1 en Vogel et al. (2021).

2. Landelijke opgave bij een gunstige Staat van Instandhouding (GSvI)

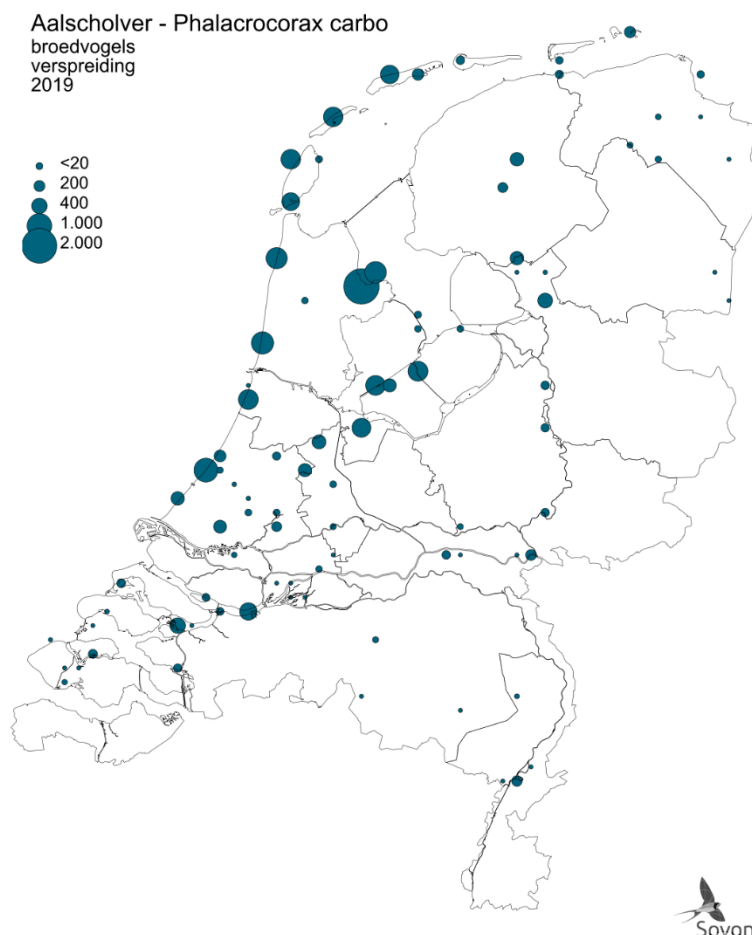
De populatieomvang overeenkomstig de GSvI bedraagt 17.000 broedparen. Afgezet tegen het huidige aantal (20.000 paren; 2015-2020) betekent dit dat de populatie zich in de huidige situatie op een gunstig niveau bevindt. Gezien de matig afnemende trend van de afgelopen jaren is alertheid (via monitoring) echter geboden.

III. Haalbaarheid

1. Beoordeling landelijke opgave

De Aalscholver was van oudsher een talrijke broedvogel in waterrijk Nederland. Door intensieve vervolging, watervervuiling en verlies van voedselgronden (inpolderingen) waren Aalscholwers rond 1970 als broedvogel bijna uitgestorven (Bijlsma 2001, Platteeuw 2018). Sindsdien zijn de aantallen weer toegenomen (figuur 1), ten gevolge van wettelijke bescherming en waterkwaliteitsverbetering, net als elders in Europa. Stopzetting van de vervolging en het verbod op DDT, in combinatie met een goed visaanbod en het ontstaan van nieuwe broedplaatsen in Flevoland, leidde tot spectaculair herstel (van Eerden et al. 1995). De toename vond het eerst plaats in het IJsselmeergebied, waar de aantallen sinds

begin jaren negentig niet meer groeien. De uitbreiding over andere delen van het land kreeg vooral in de jaren negentig zijn beslag. Deze toename zette door tot rond de eeuwwisseling. Tegenwoordig broeden Aalscholvers verspreid over vrijwel het hele land, maar met een duidelijke nadruk op de meest waterrijke gebieden in West- en Noord-Nederland inclusief de Waddeneilanden (figuur 2). Daarbij is een ontwikkeling zichtbaar naar het meer verspreid broeden in kleinere kolonies (Platteeuw 2018). Na 2000 stabiliseerde de populatie rond 20.000 broedparen en recent is een afname zichtbaar. Dit is vooral het gevolg van de afname in een aantal belangrijke kolonies in het IJsselmeergebied (Boele *et al.* 2021).

Figuur 2. Broedverspreiding van de Aalscholver in 2019. Weergegeven is het aantal broedparen per atlasblok (5x5 km) (Sovon 2021).

2. Knelpunten en maatregelen

Knelpunten

Op dit moment zijn er op landelijk niveau geen belangrijke knelpunten die het behoud van de GSvI van de Aalscholver als broedvogel in de weg staan. De onderstaande analyse richt zich dan ook op behoud van de gunstige situatie. De negatieve korte termijntrend is echter een aandachtspunt zodat op termijn mogelijk maatregelen nodig zijn om de soort op een gunstig populatieniveau te houden. Oorzaak van deze negatieve korte termijntrend is bijvoorbeeld vermesting, resulterend in algenbloei en daardoor slecht doorzicht en een eenzijdig voedselaanbod (Provincie Fryslân 2023).

Beheer en herstel-/verbetermaatregelen

- De afname in het IJsselmeergebied hangt samen met een verslechtering van de foerageromstandigheden en afgenomen beschikbaarheid van geschikte prooivis (Noordhuis *et al.* 2014, van Rijn & van Eerden 2021). Kaderrichtlijn Water (KRW)-maatregelen om de vistrek te bevorderen (inclusief aan te leggen vismigratierivier tussen Waddenzee en IJsselmeer) hebben potentie om de voedselbeschikbaarheid voor visetende watervogels in het IJsselmeergebied te verbeteren.

- Het is belangrijk dat de rust in broedgebieden gewaarborgd wordt voor deze soort. De Aalscholver heeft als kolonievogel tijdens de broedtijd een grote verstoringsevoeligheid, in het bijzonder voor waterrecreatie. Zo treedt op het eilandcomplex De Kreupel in de huidige situatie (nog) regelmatig verstoring op in het broedseizoen en de nazomer van broedende Aalscholvers, omdat de vaarroute te dichtbij ligt (Rijkswaterstaat 2017). Hier wordt intussen gewerkt aan zoneringsmaatregelen, waarmee de afstand tot de kolonie wordt vergroot.
- De afname op Vlieland hangt samen met de uitvoering van maatregelen in de tweede Kroon's Polder. Door maatregelen is hier de invloed van zout water toegenomen en is er meer waterdynamiek waardoor nesten overspoeld kunnen raken. Ook komen sommige broedeilanden bij springtij onder water te staan. Voor het vinden van de juiste herstelmaatregelen zal eerst een verkenning moeten worden uitgevoerd hoe en waar voldoende geschikt broedhabitat voor de Aalscholver op Vlieland gerealiseerd kan worden (Provincie Fryslân 2023).

Regionale verschillen

In het IJsselmeergebied nemen de aantallen duidelijk af (van Rijn & van Eerden 2021), wat door de grote aantallen aldaar ook grotendeels sturend is voor de recente landelijke afname. Tegelijkertijd verdubbelde het aantal bezette atlasblokken sinds 2000, wat er op duidt dat Aalscholvers tegenwoordig meer verspreid en in kleinere kolonies broeden (Platteeuw 2018). De aalscholverspopulatie van de Biesbosch heeft zich bijvoorbeeld verspreid naar nabijgelegen Natura 2000-gebieden, vermoedelijk door de komst van de Zeearend en de verspreiding van de Boommarter in de Biesbosch (Provincie Zuid-Holland 2022). Ter illustratie, in 2019 werd in 31 van de in totaal 111 bewoonde kolonies een achteruitgang vastgesteld van minimaal 10%. Enige compensatie vond plaats in 41 kolonies met een toename van tenminste 10%. In de resterende 28 kolonies bleef de stand min of meer stabiel of deze waren nieuw (Boele *et al.* 2021).

Relevante ontwikkelingen op het vlak van beleid en beheer

- In veel natuurontwikkelingsgebieden binnen het Natura 2000-netwerk en op gronden die behoren tot het Natuurnetwerk Nederland (NNN) wordt gestuurd op ontwikkeling van natte natuur. Dit gebeurt op grotere schaal onder andere via de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW). In diverse projecten die onder de PAGW vallen wordt gewerkt aan maatregelen ter verbetering van het leefgebied van vissen, wat perspectieven biedt voor de Aalscholver. Voorbeelden hiervan zijn voorzieningen voor vismigratie (Wieringerhoek, Noord-Hollandse Markermeerkust) en de transitie naar een duurzame visserij in het IJsselmeer.
- De recreatiesector en natuursector hebben in samenwerking een gedragscode opgesteld met als doel verstoring van vogels in het gehele IJsselmeergebied te voorkomen door vergroting van het bewustzijn van de watersporter en het hanteren van enkele eenvoudige regels (Rijkswaterstaat 2017). De doelmatigheid hiervan kan nog niet worden beoordeeld.

Ontwikkelingen op biogeografische schaal

De Aalscholver is volgens de recente Europese Rode Lijst voor broedvogels niet bedreigd en vertoont een toenemende trend (BirdLife International 2021). In Nederland komt 6-7% van de Europese broedvogelpopulatie voor (exclusief de aantallen in Europees Rusland). Het totaal aantal broedparen in dat deel bedraagt rond de 400.000 paren.

Kennisleemtes

Er is onvoldoende kennis over hoe de visstand gezond kan blijven in minder eutroof geworden benedenstroomse zoete wateren.

Beoordeling haalbaarheid populatieomvang in 2050

Op dit moment bevindt de Aalscholver zich als broedvogel in een GSvI en het toekomstperspectief is gunstig. Ondanks de recente matige afname van de populatie zijn er geen redenen om aan te nemen dat de populatieomvang van 17.000 paren niet gehaald kan worden in 2050. Mogelijk zijn wel herstelmaatregelen nodig als de negatieve korte termijntrend zou doorzetten.

3. Advies landelijk doel

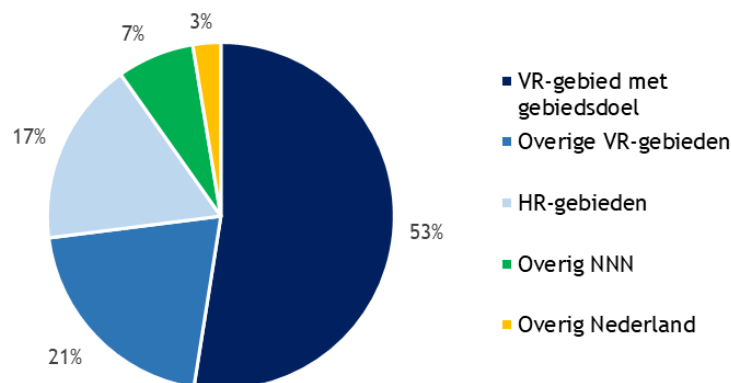
De populatieomvang bij een GSvI bedraagt 17.000 broedparen. De populatieomvang van ca. 20.000 paren die momenteel in Nederland aanwezig is ligt hier boven. Hoewel er alertheid geboden is in verband met de matig afnemende trend van de afgelopen jaren, is het toekomstperspectief als 'gunstig'

beoordeeld. Het advies is daarom om het landelijke doel op 17.000 broedparen te stellen, overeenkomstig de omvang waarbij de soort duurzaam in het leefgebied kan voortbestaan. De landelijke opgave is in de huidige situatie gerealiseerd, er is een kleine marge.

IV. Regionale opgave

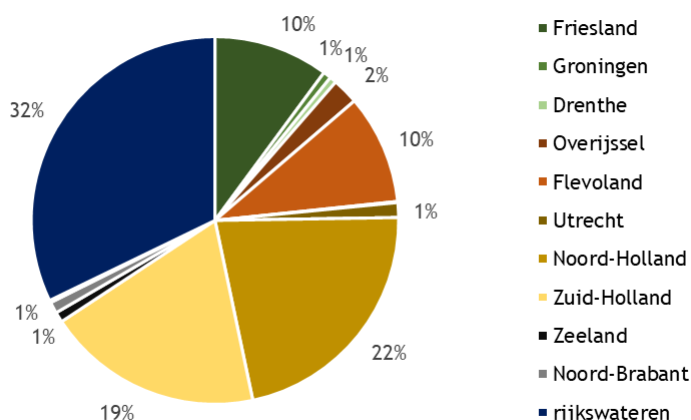
1. Actueel voorkomen

In de afgelopen zes jaar (2015-2020) broedde meer dan 95% van alle Nederlandse Aalscholvers in het Natura 2000-netwerk of in overige natuurgebieden (figuur 3). Veruit het grootste deel van deze vogels broedde in Vogelrichtlijngebieden met een gebiedsdoel voor deze soort.

Figuur 3. Aanwezigheid in de afgelopen zes jaar (2015-2020) in onder de Vogelrichtlijn aangewezen Natura 2000-gebieden met een instandhoudingsdoel voor de Aalscholver als broedvogel, de overige vogelrichtlijngebieden, overige Natura 2000-gebieden (habitatrictlijngebieden), overig Natuurnetwerk Nederland (NNN) en overig Nederland (buiten N2000/NNN).

In figuur 4 wordt de verdeling gepresenteerd over de provincies en de rijkswateren. Het provincie-aandeel is exclusief rijkswateren, de aantallen in het rivierengebied worden wel aan de provincies toegekend. Voor deze indeling is gekozen omdat provincies en RWS (rijkswateren) de voortouwnemers voor de beheerplannen zijn. Te zien is dat de rijkswateren en de provincies Noord-Holland en Zuid-Holland van relatief groot belang zijn voor de Aalscholver als broedvogel.

Figuur 4. Aanwezigheid van de Aalscholver als broedvogel in de afgelopen zes jaar (2015-2020) per provincie (exclusief rijkswateren) en in de rijkswateren. De rijkswateren zijn gedefinieerd als het voortouwgebied van RWS.

Het belangrijkste broedgebied van de Aalscholver in Nederland bevindt zich in het IJsselmeer (tabel 3). De aantallen namen hier vanaf het begin van de eeuw nog sterk toe, vanaf 2010 begon het aantal sterk te fluctueren en nam het aantal gemiddeld genomen af. Dezelfde ontwikkeling deed zich voor in de

Oostvaardersplassen, Lepelaarsplassen en Markermeer & IJmeer. Begin van deze eeuw broedden er in de regio IJsselmeergebied nog gemiddeld zo'n 11.000-12.000 paren, tegenwoordig is dat nog maar de helft (van Rijn & van Eerden 2021). Tegenwoordig broedt nog ruim een kwart van de populatie in het IJsselmeergebied. Andere belangrijke gebieden voor broedende Aalscholvers in Nederland zijn Duinen en Lage Land Texel, Voornes Duin en Meijendel & Berkheide.

Tabel 3. De belangrijkste broedgebieden van de Aalscholver in de periode 2015-2020 alsmede overige Natura 2000-gebieden met een instandhoudingsdoel (IHD) voor deze soort. Het procentueel aandeel in de Nederlandse broedpopulatie is indicatief weergegeven. VR = (mede) onder de Vogelrichtlijn aangewezen als Natura 2000-gebied, VR* = VR-gebied met een instandhoudingsdoel voor de Aalscholver als broedvogel, HR = in het kader van de Habitatrichtlijn aangewezen als Natura 2000-gebied (indien >5%), rw = rijkswateren (voortouwnemer RWS), IHD = huidig instandhoudingsdoel, - = geen IHD. *Een sterretje bij het IHD duidt op een regionaal doel: dit doel geldt voor meerdere gebieden (zie het aanwijzingsbesluit voor meer toelichting).

Gebied	Status	Regio	Aantal (paren)	Aandeel in NL	IHD (paren)
IJsselmeer	VR*/HR	rw	3.619	18%	8.000*
Duinen en Lage Land Texel	VR/HR	NH	1.479	7%	-
Voornes Duin	VR*/HR	ZH	1.269	6%	1.100
Oostvaardersplassen	VR*	FL	1.252	6%	8.000*
Meijendel & Berkheide	HR	ZH	1.062	5%	-
Noordhollands Duinreservaat	HR	NH	847	4%	-
Duinen Vlieland	VR*/HR	Fr	764	4%	870
Zwanenwater & Pettemerduinen	VR*/HR	NH	718	4%	790
Naardermeer	VR*/HR	NH	658	3%	1.800
Kennemerland-Zuid	HR	NH	646	3%	-
Rijntakken	VR*/HR	Gl	620	3%	660
Lepelaarsplassen	VR*	FL	585	3%	8.000*
De Wieden	VR*/HR	Ov	380	2%	1.000
Alde Feanen	VR*/HR	Fr	293	1%	910
Markermeer & IJmeer	VR*/HR	rw	254	1%	8.000*
Veerse Meer	VR*	rw	178	1%	300
Biesbosch	VR*/HR	NB	2	<1%	310

2. Advies voor regionale opgave voor 2050

Het voorgestelde landelijke doel voor 2050 vormt het uitgangspunt voor de regionale opgaves. De opgave wordt verdeeld naar rato van het aandeel van de regio in de landelijke populatie, tenzij er redenen zijn om daar gemotiveerd van af te wijken. Dat kan door verschillen in regionale trends (makkelijker te realiseren in regio's waar de soort het beter doet), verschil in areaal potentieel leefgebied en/of de nabijheid van bronpopulaties voor herstel. Bij de Aalscholver is er geen reden om af te wijken van de verdeling op basis van het huidige regioaandeel in het landelijke totaal. Omdat er voor de Aalscholver geen aanvullende landelijke opgave is, is er ook geen aanvullende regionale opgave (tabel 4). In beginsel kan dan worden gestuurd op behoud, waarvoor informatie over de actuele regionale aantallen houvast biedt. Meer dan 30% van de Nederlandse Aalscholvers broedt momenteel binnen de rijkswateren, waarbinnen met Natura 2000-gebied IJsselmeer het belangrijkste is. Buiten de rijkswateren zijn met name Noord-Holland en Zuid-Holland belangrijke provincies. Ondanks de recente matige afname, die voornamelijk wordt veroorzaakt door afnemende aantallen in de regio IJsselmeergebied, is er geen direct gevaar dat de soort in de buurt van een ongunstige SvI komt. De huidige populatie (2015-2020) ligt met ca. 20.000 paren boven de GRW van 17.000 paren, die ecologisch gezien als voldoende wordt beschouwd voor duurzame instandhouding van de soort.

Tabel 4. Voorstel voor opgave (aantal paren) per regio (rijkswateren en provincies exclusief aandeel rijkswateren) van de populatie van de Aalscholver als broedvogel voor 2050. De rijkswateren zijn gedefinieerd als het voortouwgebied van RWS. Tevens weergegeven zijn de huidige populatieomvang, het procentueel aandeel in de Nederlandse broedpopulatie en de korte termijntrend. De trend heeft betrekking op de provincies inclusief de rijkswateren. De verdeling van het huidige aantal paren over de regio's is als vertrekpunt gehanteerd voor de regionale opgaves. ? = onvoldoende gegevens beschikbaar voor trendanalyse. Bij een onzekere trend is geen betrouwbare trendclassificatie mogelijk, n.b.= niet bepaald.

Regio	Huidige populatie (2015-2020)	Landelijk aandeel regio (2015-2020)	Trend (2009-2020)	Voorstel regionale opgave 2050
rijkswateren	6.500	32%	n.b.	5.500
Noord-Holland	4.400	22%	toename	3.800
Zuid-Holland	3.800	19%	?	3.300
Friesland	2.000	10%	onzeker	1.750
Flevoland	1.900	10%	onzeker	1.700
Overijssel	500	2%	onzeker	370
Utrecht	300	1%	?	220
Zeeland	200	1%	stabiel	180
Noord-Brabant	200	1%	?	180
Groningen	150	<1%	onzeker	behoud geschikte broedlocaties
Drenthe	100	<1%	onzeker	
Limburg	40	<1%	afname	
Gelderland	10	<1%	onzeker	
Landelijk	20.000	100%	stabiel	17.000

V. Prioritering

De Aalscholver bevindt zich als broedvogel in een GSvI en er zijn voor zover bekend geen belangrijke potentiële conflicten met landelijke doelen of gebiedsdoelen met habitattypen en/of andere soorten. Er is daarmee geen aanleiding om via prioritering in enige vorm bij te sturen. Er is op dit moment één kennisleemte die het behouden van de GSvI in de weg kan staan, namelijk de vraag hoe het visaanbod ook in minder eutrofe wateren op peil kan worden gehouden.

Literatuur

- BIRDLIFE INTERNATIONAL. 2021. European Red List of Birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- BOELE A., VAN BRUGGEN J., HUSTINGS F., VAN KLEUNEN A., KOFFIJBERG K., VERGEER J.W. & VAN DER MELJ T. 2021. Broedvogels in Nederland in 2019. Sovon-rapport 2021/02. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- BLIJLSMA R.G., HUSTINGS F. & CAMPHUYSEN C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- VAN EERDEN M.R., KOFFIJBERG K. & PLATTEEUW M. 1995. Riding on the crest of the wave: possibilities and limitations for a thriving population of migratory cormorants *Phalacrocorax carbo* in man-dominated wetlands. *Ardea* 83: 1-9.
- MINISTERIE VAN LNV. 2006. Natura 2000 doelendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
- NOORDHUIS R., GROOT S., PIRES M.D. & MAARSE M. 2014. Wetenschappelijk eindadvies ANT IJsselmeergebied. Vijf jaar studie naar kansen voor het ecosysteem van het IJsselmeer, Markermeer en IJmeer met het oog op de Natura-2000 doelen. Deltares, Delft.
- PLATTEEUW M. 2018. Aalscholver *Phalacrocorax carbo*. Pp. 192-193 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2018, Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- PROVINCIE FRYSLÂN. 2023. Natuurdoelanalyse Vlieland. Concept juni 2023, opgesteld door Opgave Groen, Provincie Fryslân.
- PROVINCIE ZUID-HOLLAND. 2022. Natuurdoelanalyse Natura 2000 112 Biesbosch. Versie 15 april 2022.
- RIJKSWATERSTAAT. 2017. Natura 2000 Beheerplan IJsselmeergebied 2017 - 2023.
- VAN RIJN S.H.M. & VAN EERDEN M.R. 2021. Actualisatie Doeluitwerking Vogelrichtlijnsorten IJsselmeergebied 2020. Rapportnr. 2021-08. Deltamilieu Projecten, Culemborg.

VOGEL R., FOPPEN R., VAN DEN BREMER L., VAN TURNHOUT C.A.M. & VAN ROOMEN M. 2021. Methodiek voor de bepaling van de staat van instandhouding van vogels. Sovon-rapport 2021/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Geraadpleegde websites

SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2021. Aalscholver. <https://stats.sovon.nl/stats/soort/720>. Geraadpleegd op 16/11/2021.